

NOVICA

kmetijskih, obertnijskih in narodskih reči.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XII. V Ljubljani v saboto 7. januarja 1854.

List 2.

Velika gnojna moč košene moke.

Da zamore rastlina poganjati močne bilke in krepko perje, in da rodi potem tudi obilo zdatnega zernja, mora dobivati koj iz začetka posebno dva življeja, katerih pa ne najde v goli zemlji toliko, kolikor ju potrebuje: ta dva življeja sta gnjilec in fosforokislo apno. Gnjilec dela posebno slamo (bilke in perje), — fosforokislo apno dela seme, zernje. Obojni ta živež pa je zedinjen v našem navadnem gnoju, v moki, ki se zmelje iz kosti, v tistem ptujem tičjeku, ki se imenuje guano itd. Ta dva življeja sta posebno, po katerih vsaki gnoj dobiva svojo gnojno moč in vrednost; kolikor več teh življejev ima gnoj v sebi, toliko močnejši, toliko boljši je.

Učeni možje, kateri znajo vsako stvarico tako razdeliti, da do zadnega cempera zvejo: kaj je v nji, so po taki preiskavi zvedili tudi natanko, koliko gnjilca in fosforokislega apna je v živinskem gnoju, koliko v košeni moki, koliko v tičjeku guanu. Najdlji so namreč:

	gnjilca	fosforokislega apna
v 100 funtih živinskega gnoja	blizo pol funta,	— blizo pol funta,
v 100 „ košene moke	4 do 5 funtov,	— 45 do 48 funt.
v 100 „ guana	12 do 13 funtov,	— 27 do 30 funt.

Gori smo rekli, da iz gnjilca se posebno rodi slama, iz fosforovega apna pa zernje. Če sedaj pogledamo razmero teh dveh delov na tablici, ki jo pred sabo imamo, nam bo berž očitno, da košena moka je neizrečeno močen gnoj, ker na gnjilcu, ki dela slamo, prekosi navadni živinski gnoj 10 do 12krat, na fosforovem apnu, ki dela zernje, pa blizo stokrat.

Da je to gotovo, ni dvombe več, ker 80letne skušnje angležkih kmetovavcov in 20letne saksonskih poljedelcov so to poterdile do dobrega. Odkar so začeli na Angležkem polja gnojiti s košeno moko in pokladati živini ogeršične preše (pergo), po katerih je gnoj veliko tečniši, pridelujejo dvakrat več kakor nekdanj.

Da pa kosti ne teknejo le dobro angležki in nemški, zemlji temuč tudi vsaki drugi, tedaj tudi slovenski, učé gotove skušnje tudi pri nas, čeravno se je dosihmal le po malem poskušala košena moka. Kostí domače živine povsod obstojijo blizo iz polovice fosforokislega apna in polovice limica (Gallerte), limec pa je obilo gnjilčen, tedaj obstoji košena moka povsod iz enakih delov, — zemlja pa si je tudi po celi Evropi v tem enaka, da je ali ilovnata, pešena itd. Tedaj ne velja tisti prazni izgovor: „to ni za našo zemljo“. Dobro vemo, da so razložki zemlje v vsaki deželi, pa kar je za pešeno zemljo dobro v ti deželi, je gotovo dobro tudi v drugi itd.

Ako tedaj ljudstvo v eni deželi ne rabi tistega gnoja, kterege rabijo v drugi, je uzrok v tem, da 1) ne poznajo družega gnoja, kakor živinskega,

ali da jim je 2) drug gnoj predrag in ga celò dobiti ne morejo.

Umni kmetovavci po Slovenskem poznajo vsi gnojno moč košene moke, — mali kmetiči pa se vé da nimajo nobenega zapopadka od tega, ker, če ne vidijo slamnatega ali listjega kupa spod živine ali sekretov, vse drugo jim ni gnoj. Umni kmetovavci, posebno če jim zmanjkuje živinskega gnoja, bi gotovo radi segali po košeni moki, ako bi je bili mogli dobivati po taki ceni, da se splačajo stroški.

Blizo Dunaja v Atzgersdorf-u se je ustanovila sedaj velika fabrika (J. Fichtner & Söhne), ki melje moko iz kostí in jo prodaja na debelo; zalogo ima na Dunaju (v mestu, Wildpretmarkt Nr. 580), od kodar jo vsakdo lahko dobi, kdorkoli jo naroči, po ceni, ktero bomo naznanili na koncu tega sestavka.

Prerajtati bo potem le treba: ali ne bo predrago stalo, s košeno moko nadomestovati pomanjkanje gnoja. Da si bo pa to vsak kmetovavec prerajtati zamogel, mu damo v prevdank, kar naj imenitniši kmetijski kemikar dr. A. Stöckhardt o tem piše, ko priporočuje košeno moko za gnoj.

On pravi: da 1 cent naj boljši košene moke sploh toliko zdá na njivi, kakor 25 do 30 centov živinskega gnoja, in da je 1 cent košene moke v stanu narediti 320 do 400 funtov zern reží s slamo vred.

(Dalje sledi).

Premišljevanje

narave in previdnosti božje v nji.

Poslovenil Mihael Verne.

Prijetnost zime.

Vsak letni čas ima svoje lastno veselje in svojo lastno lepoto. Celò zima, ki se pozna zdí mnogim mnogim ljudém vse prijetnosti in vsega veselja, pospešuje o tem Stvarnikov namen. Vam, bratje moji, ki iz nevednosti in predsodka tolikokrat grajate dobrotljivo naravo zime, hočem ob kratkem razodeti veselje, ki ga vaše serce vživa v tem letnem času.

Al vas ne razveseli pogled, ko prisijati vidite juterno zarjo čez osneženo okrajno? Goste megle, ki so ležale na zemlji in nam ovirale razgled, se na enkrat razkropé — vse germovje je z nježno slano potreseno — in v tisučerih barvah se razliva sončna svetloba čez hribe in dolíne, in oživlja spet vse stvari. Juterno sonce privabi malo seničico iz germa in oživi skakljajočega vrabca, da si letí živeža iskat. Kakor je bila narava o sončnem zahodu mertva, tako živa je sedaj, in razveseljuje v svoji beli obleki popotnikovo okó.

Al ste podobo snega že kadaj pazljivo ogledali? Al ste čudež, ki se najde v osnovi vsake snežinke, že premišljevali kadaj? Al ste preiskali že kterikrat, kako lično se v snežinkah vodeni sopari visocega podnebja vledenujejo (kristalizirajo) v zvezdate ali iglične

NOVICA

kmetijskih, obertnijskih in narodskih reči.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XII. V Ljubljani v sredo 11. januarja 1854.

List 3.

Naznanilo.

zastran živinske soli.

Krajnska kmetijska družba je 30. novembra p. l. prosila sl. deželno poglavarstvo v Ljubljani: naj bi naznaniti blagovolilo: kje in po čim se dobi tista živinska sol, ki jo je c. k. ministerstvo poslednji čas iz morske soli napravljati ukazalo.

Naše c. k. deželno poglavarstvo se je obrnilo zatega voljo berž do c. k. deželnega poglavarstva v Terst in na to je prejelo od Teržaškega c. k. dnarstvenega vodstva sledeči dopis, ki ga je blagovolilo 31. p. m. na znanje dati kmetijski družbi. Glasí se takole:

„S pomešanjem sive morske soli s štupo enjanovo in z ogljenim prahom se je po naj višjem sklepu od 15. junia 1851 vsled visocega ukaza c. k. dnarstvenega ministerstva od 24. avgusta 1853 v ilirskem primorju od 20. septembra 1853 začela prodajati živinska sol, Dunajski cent po 2 fl. Po ti ceni se dobiva v c. k. solarii (k. k. Salzverschleissamt) v Pirani na Istrianskem ta sol brez posode, ktero si mora vsak kupec sam preskerbeti. — Tudi je še več sto centov te soli v prodajavnici v Kopru (Capo d' Istria) na prodaj, od kodar se dobiti zamore, dokler je je ondi še kaj.“

Ta živinska sol je tedaj pri centu za 40 krajc. bolji kup od une v zgornji Austrii, in tudi vožnina ne bo toliko znesla.

Za krajnsko deželo je naprosila kmetijska družba nekega tergovca v Ljubljani: naj naroči te soli več skupaj in jo prodaja po kolikor moč nizki ceni. Berž ko jo bode dobil in ko bomo zvedili: po čim jo bo prodajal, bomo to na znanje dali v „Novicah“. V prid živinoreje želimo, da bi se tudi v drugih krajih zakladal kdo s to soljo, ktere bojo kmetovavci radi veliko kupovali, ako bo cena nizka.

Velika gnojna moč košene moke.

(Dalje in konec.)

Košena moka je sama po sebi dober gnoj, ali se pa primeša živinskemu gnoju, guanu, ogeršičnim prešam itd. Nekteri se bojé, da zgol sama košena moka izpije zemljo, al na Saksonskem so skušnje mnogih kmetovavcov, kteri gnojé že 8—10 let svoje polje zgol s to moko, očitno učile, da tudi večletno gnojenje s samo košeno moko ne škodova njivam, ker njih pridelki so bili od leta do leta večji. Tega vendar ne smémo zamolčati, da moka sama ne zrahljá zemlje tako kakor živinski gnoj; zato bo vselej prav, ako jo kmetovavec meša z navadnim gnojem, ali da eno ali dvě leti gnoji z moko, po tem pa spet z navadnim gnojem in da tako preminja gnojenje.

Košena moka se prileže naj bolj za jesensko setev (ozimino) in za tako zemljo, ki ni preveč

težka in mokra, pa tudi preveč pešena in suha ne, tudi za jaro žito ni tako dobra. V pretežki in mokri zemlji pomanjkuje košeni moki zraka, v presuhi vode; zrak in voda pa sta košenici potrebna, da razpade in sparstení. Ravno zatega voljo košena moka tekne ozimini, ker zimska mokrota jo pripravlja za razpad in sparstenjenje čez zimo. Ravno za tega voljo je košene moke več potreba na težki zemlji, in ravno zatega voljo ne smé pregloboko pod brazdo priti.

Dalje so skušnje poterdile, da košena moka tekne ravno tako žitom, kakor sočivju, lanu, konoplji, ogeršici in krompirju. Na Angležkem gnojé ž njo tudi péso in repo, tu in tam tudi senožeti.

Gnojí se polje s košeno moko, da se seje z žitom ali drugim sadom vred, ali da se vsejano poštopa ž njim, kakor z apnom, pepelom, mavcem itd.

Kolikor drobnejše je košena moka sphana ali zmleta, toliko bolja je, ker taka hitro in gotovo pospešuje rast v zemlji. Če se iz kostí odpravi vsa mašoba, je še bolja taka moka, ker mašoba nima nič gnojne moči v sebi in ne pustí vode v košene drobce, da bi zamogli hitro sparsteneti.

Košena moka iz Fihntnerjeve fabrike na Dunaji se je popolnoma dobro poterdila po skušnjah; zato ne dvomim, da 8 centov te moke (perve sorte) popolnoma pognoji en oral (joh) zemlje ali za tri vagáne (mecne) posetve, in da teh 8 centov košene moke toliko opravi, kakor 200 centov živinskega gnoja.“

Tako priporoča gnojno moč košene moke, naj veljavniši kemikar prof. Stöckhardt.

V imenovani fabriki se dobi košena moka po sledeči ceni:

Sorte 1. (v podobi režene moke) veljá cent 3 fl.; — za popolno pognojenje enega oral ali za 3 vagáne posetve je treba 8 do 10 centov te moke.

Sorte 2. (v podobi živinske moke) veljá cent 2 fl. 30 kr.; oral njive popolnoma pognojiti je je treba 9 do 12 centov.

Dobé se v ti fabriki še 3 druge sorte košene moke (poguanjene, z žvepleno kislino pomočene itd.)

Pošilja se moka iz fabrike v sodcih po 5 centov. Kar se naroči, se berž dobi. Naročila se pošiljajo na Dunaj v založnico ali naravnost v fabriko zunaj Dunaja v Atzgersdorf, kakor je bilo povedano že gori.

Če bi kak tergovec te moke več naročil in jo potem na drobno prodajal, bi gotovo vstregel marsikteremu kmetovavcu, kteremu manjka gnoja.

Gospodarske drobtinice.

(Koliko se vsuši detelja?) Nalaš napravljene skušnje so učile, da od enega centa detelje, ki so